

ravintoloiden suhde halutaan luottamussuhteeksi, mutta luottamukseen kuuluu myös aina vastuu. Ja jos vastuutomuutta ilmenee, on valvontatoimenpiteiden vuoro.

Edellä esitetty linja tulee hyvin esiin seuraavasta suoraan tutkimuksesta lainatusta kappaleesta: ”Monet vastaajat ottivat kantaa alkoholipoliittikkaan myös laajemmin. Toivottiin, että suhtautuminen alkoholiin muuttuisi vähemmän negatiiviseksi ja kieltävän asenteen sijaan tulisi enemmänkin neuvova, ohjaava ja opastava henki. Monet halusivat myös, että kansalaisille ja ravintoloille jätettäisiin enemmän omaa harkintavaltaa, luotettaisiin enemmän ihmisten harkintakykyyn alkoholiasioissa.”

Yleensä henkilökunnan käsitys oli, että useimmat ravintoloiden omat määräykset, esimerkiksi pukeutumistaatimukset, juontavat juurensa alkoholiliikkeestä ja väkijuomalaista, mikä pitääkin paikkansa.

Yleisinä huomioina voidaan sanoa, että ravintola-asiakkaat eivät osanneet kovin hyvin erotella erilaisia ravintoloissa ilmeneviä sääntöjä eivätkä varsinkaan sääntöjen alkuperää ja asettajaa. Ravintoloiden omat säännöt ja Alko joustaisi suoraan laista tulevissa määräyksissä, esimerkiksi sallimalla anniskelun alle 18-vuotiaille vanhempien seurassa ja aterioinnin yhteydessä.

Syvähaastattelussa eräät ravintolahenkilökuntaan kuuluvat valittivat ”raportointivelvollisuutta” Alkolle. Alkoholan ei tällä hetkellä enää kerää säännöllisesti muuta kuin ravintoloiden myyntiin liittyviä tietoja, jotka muutenkin tulee laskea ravintoloiden kirjanpidossa. Näin saatu tieto luovutetaan muun muassa Hotelli- ja ravintolaneuvoston tutkimustoimikunnan käyttöön sekä muille alan etujärjestöille. Ravintoloiden kannattavuuteen liittyvä seuranta on vapaaehtoista, ja tulokset annetaan vastaajien käyttöön sekä oman ravintolan että vertailuryhmän osalta.

Me alkoholaiset emme aina tule ajatelleeksi sitä, miten meidän laintulkintaan liittyvät ohjeemme saattavat vaikuttaa hotelli- ja ravintolaelinkeinon toimintaedellytyksiin. Toisaalta syvähaastattelussa yrittäjät totesivat, että nykyinen lainsäädäntö on riittävän joustava ja että sitä voidaan tulkita väljästi. Tältä osin saattaa olla tietämättömyyttäkin, sillä eräät haastateltavat toivoivat, että Alko joustaisi suoraan laista tulevissa määräyksissä, esimerkiksi sallimalla anniskelun alle 18-vuotiaille vanhempien seurassa ja aterioinnin yhteydessä.

Ravintola-alan yrittäjäpuoli on lainsäädännön lieventämisen puolella, ja Hotelli- ja Ravintolahenkilökunnan Liitto taas puolestaan on vastustanut määräysten ja lainsäädännön lievennyksiä. Tutkimuksen mukaan myös asiakkaat ovat lievennysten tai nykyisen kaltaisen anniskelupolitiikan takana. Toisaalta on kuitenkin muistettava, että kyseessä ovat henkilöt, joista puolet käy ravintolassa vähintään kerran viikossa, ja että määräykset voivat hyvinkin konkreettisesti haitata heidän alkoholin saantiin päihtymyksen yms. vuoksi. Kyse ei siis edellä ole ollut suomalaisten yleisestä mielipiteestä.

Ravintolahenkilökunta ja yrittäjät ovat toivoneet, että ravintoloiden ja Alkon suhde voisi olla puhdas liikesuhde. Näin ei ole eikä voikaan olla maissa, joissa anniskelu edellyttää erillistä lupaa. Pohjoisella pallonpuoliskollahan on lähinnä alkoholimonopolijärjestelmiä, ja Yhdysvaltojen lisenssivaltioissakin anniskelu edellyttää lupaa ja

lupaprosessi on todella monipuolinen julkisine kuulutuksineen ja kuulusteluineen, jotka toistuvat vuosittain, ja monissa maissa lupien määrä on sidottu väestökiintiöihin — jopa vapaan alkoholijärjestelmän maissa.

Kaikissa maissa, joissa anniskelu on luvanvaraista, valvovat luvanmyöntäjäviranomaiset ravintoloita joko itse tai poliisin välityksellä. Toisaalta viinakulttuurin maissa on useimmiten alkoholimonopoli, koska viinasta aiheutuvat akuutit haitat ovat rajumpia kuin viinistä ja oluesta aiheutuvat. Jälkimmäisten käyttööhän ovat sitonneet Etelä-Euroopassa vuosisatoja epäviralliset normit, joiden sanoma on, että juoda saa mutta ei päihtyä. Kansainvälisesti ottaen Suomen keskitetty järjestelmä takaa parhaiten alkoholipoliittisten näkökohtien toteutumisen käytännön toimenpiteissä. Monien maiden alkoholilainsäädäntöhän ei tunne kulutukseen tai haittoihin liittyviä tavoitteita, vaan lainsäädäntö on laadittu lähinnä lupaprosessiin liittyvää byrokratiaa varten.

Alkoholipoliittisen vallan keskitys Suomessa takaa tehokkaan ja koordinoitun alkoholipoliittisten keinojen käytön. Toisaalta Suomen keskitettyyn järjestelmään sisältyy kuitenkin kaikkien alkoholijuomien vähittäismyyntiin ja anniskeluun liittyvä kunnan aluetta koskeva demokraattinen päätöksenteko kuntatasolla. Koska Alko on muista yhteiskunnan instituutioista erillinen laitos, taataan tällä parhaiten se, että pelkästään alkoholipoliittiset näkökohdat otetaan huomioon, eivätkä niihin vaikuta muut yhteiskunnalliset intressit. Esimerkiksi anniskelulupien kaavamainen sitominen asukasluokkaan ei salli alkoholipoliittisten keinojen joustavaa käyttöä ja variointia tilanteen mukaan, kuten meillä on mahdollista.

Juhani Hakala

Hietaniemi

Tämän jutun tarkoituksena on selvittää, miksi Hietaniemen hautakivet toukokuussa 1987 kaadettiin.

Teksti perustuu heinä- ja elokuun kestäneeseen havainnointiin Hietaniemessä. Hiekkarannan ja hautausmaan viikko-ohjelmaa tarkkailtiin jokaisen vuorokauden jokaisena tuntina mutta niin, että havainnointiperiodi (7 × 24 t) jakautui kahden kuukauden ja kahden viikon ajalle.

Jutussa ei paljasteta hautakivien kaatajien (kahden keski-ikäisen miehen) henkilöllisyyttä, joka saatiin selville. Kirjoittajat ottavat itselleen oikeuden salata omat liikkeensä sillä Helsingin alueella, josta kaatajat löydettiin, koska julkisuus tekisi informanttien elämän entistään vaarallisemmaksi. Tehtävä on kuitenkin katsottava suoritetuksi: kaatajat eivät kuulu nuorisoon.

Jos ei nuoriso . . .

Sensaatiolehdistä leimasi syylliseksi välittömästi nuorisoon. Asia otsikoitiin seuraavan päivän lehdissä jotenkin

tähän tapaan: ”Taas nuoret asialla. Lähes 150 hautakiveä kaadettu Hietaniemen hautausmaalla.” Jatkossa lehdistö tarmokkaasti kasvatti hautausmaan tuntumassa iltaisin liikuskelevan nuorison päähän ”mustaa sädekehää”. Se oli helppoa, koska nuorisohan ”on” vastuussa kaikesta muustakin alueella tapahtuneesta. Ei huomattu sitä, että riittäviä perusteita nuorison syyllisyyden toteamiseen ei tässä asiassa ollut.

Seuraavassa on muutamia syitä siihen, miksi hautakivien kaatajia ei kannata etsiä nuorison keskuudesta:

Tekoon syyllistyneitä *ei* ole vielä saatu (virallisesti) selville. Jos kyseessä olisivat lehdistön mainitsemat ”nuoret huligaanit”, ts. joukko 14—19-vuotiaita nuoria aikuisia, olisi tieto kaatajista varmasti levinnyt tekijäpiirin ulkopuolelle ja sitä kautta poliisiin tietoon; luvattiinhan ilmiannosta sentään ilmiömaininta 5 000 mk:n palkkio. Palkkion määrä muuten julkistettiin vasta pari viikkoa myöhemmin, kun huomattiin, ettei kukaan tunnu tietävän tapauksesta mitään.

Teko vaikuttaa liian rationaaliselta (tuonnempana selvitetävän motiivin valossa) ollakseen pelkästään ryhmässään mainetta ja kunnioitusta tavoittelevien nuorten työtä. Statuksen nostaminen on paljon helpompaa ja riskittömämpää ns. perinteisillä keinoilla: juopottelulla, rähinöinnillä, hautausmaalle ulostamisella, poliisiautojen kivituttamisella ym.

Osa hautakivistä on jopa tonnin painoisia, joten 144 hautakiven kaataminen ei suju käden käänteessä. Siihen tarvitaan runsaanlaisesti voimaa, apuvälineitä (kuten rautakanki, joka tällä hetkellä on luultavasti meressä kohdalla, josta kaatajat ovat rantaan asti ulottuvan hautausmaan aidan kiertäneet) sekä aikaa. 144 kiven nurin vääntämiseen voi huoletta arvioida kuluneen aikaa vähintään puolesta tunnista tuntiin. Edellä mainittujen seikkojen (aika, voima, apuvälineet) käyttö tapauksessa ei käy yhteen nuorison harrastamien vandaali-iskujen tunnuspiirteiden kanssa, jotka yleensä ovat nopeus ja harkitsemattomuus: mahdollisimman paljon tuhoa mahdollisimman nopeasti ja vähällä vaivalla.

... niin kuka sitten?

Se tosiasia, että joidenkin hautakivien alle, tai oikeammin alustakiven ja hautakiven väliin, on tapana asettaa kolikoita, ei ole yleisesti tiedossa. Tämä sen takia, että kun hautakivi muutama päivä hautajaisten jälkeen asetetaan lopullisesti paikoilleen, ei paikalla vainajan ja muuttaman lähimaisen lisäksi ole kuin hautausoimiston työntekijä, joka kiven asettaa. Alustakiveen porataan kiven koosta riippuen yksi tai useampia sormenmentäviä reikiä ja samoin vastaaviin kohtiin itse hautakiveen. Näihin reikiin asetetaan metallinen tappi pitämään kiveä paikallaan mahdollisten kaatumisten ja niistä johtuvien kulujen välttämiseksi. Samaa kiinnitysmenetelmää käytetään myös muistomerkkien ja -patsaiden pystytyksessä.

Tapa laittaa esineitä hautaan on maailmanlaajuinen ja iankaikkisen vanha, vanha on myös ”tapa” ottaa nuo esineet haudasta pois. Edellinen oli osa uskontoa: haetaan laitettulla ruoalla evästettiin vainajaa tämän matkalla manalaan, rahoilla, koruilla ja arvoesineillä vainaja taas saattoi maksaa lauttamatkan Tuonen virran yli.

Egyptissä faraot laitattivat hautakammioihinsa uskomattomat määrät kultaesineitä, ruokaa, orjia ja palvelijoita tai palvelijoiden kuvia, kotieläimiä, aseita ym. Samoin tekivät mm. Kiinan hallitsijat aikanaan. Jälkimmäinen ”tapa” taas kehittyi luonnollisena seurauksena edellisestä: tiedettiin hautoihin kätketyn arvoesineitä ja tiedettiin niiden vielä olevan vartioimattomina helposti noudettavissa.

Tapa luopua esineistä vainajan maahanpanon yhteydessä näyttää jatkuvan vielä tänäkin päivänä, sillä muun muassa eräs haastatelluista (keski-ikäinen mieshenkilö) kertoi olleensa sattumalta paikalla, kun erään tunnetun henkilön muistopatsasta pystytettäessä kiven ja aluslaatan väliin asetettiin vähintään kymmenen markan arvosta kolikoita.

Kun sureva omainen nykyään laittaa rahaa hautakiven alle, ei hän välttämättä ajattele tuonpuoleista elämää ja hyötyä, jonka vainaja rahoista saa. Kysymyksessä on kaikei vain symbolinen ele: ”Nämä rahat pysykööt tämän paaden alla iankaikkisesta iankaikkiseen”.

Vastaavanlaiseksi ikuisuusajattelun konkreettiseksi ilmentymäksi voisi katsoa kuuluvan esim. rahojen kätkemisen filmikotelossa talon betoniseen peruskiveen (myös tunnettu tapa), samoin avaruusluotaimen lähettämisen ikuiselle matkalleen halki maailmankaikkeuden. Nämä kaksi mainittua ovat kuitenkin paljon ”ikuisempia” kuin hautakiven alle kätketyt rahat.

Hautakivien kaatamisen motiivi oli siis raha. Kun kaataa 144 hautakiveä, on todennäköistä, että joukossa on useita ”arvokkaita” hautoja, ts. sellaisia, joista kaataja hyötyy rahallisesti. Tarkkoja arvioita hautakivien kaatajien verovapaasti tienaamasta rahamäärästä emme ryhdy tekemään, kun on vielä selvittämättä, kuinka suuri osa kivistä oli pystytetty vuoden 1963 rahanuudistuksen jälkeen (eli kiven alla oli nykyäänkin käypää rahaa) ja kuinka moni haudoista on sitä varhaisempia. Tyydyttäköön vain toteamaan, että kyllä saaliilla on varmasti muutaman kaljan saanut kustannettua.

Lopuksi

Myös manalle menneet ovat eläviä ihmisiä. Vaikka biologinen elämä heidän omassa ruumiissaan on päättynyt, geenit jatkavat informatiivista lainehdintaansa meissä.

Hietaniemen hautausmaalla oli vuoden 1965 kesällä noin 350 työntekijää pitämässä huolta hautojen kunnosta. Nyt heitä on 65.

Kun ymmärretään, että menneet sukupolvet elävät meissä, osataan myös hautoja hoitaa niille kuuluvalla kunnioituksella. Jos suntio asuisi kirkkomaalla, jos jokaisella seurakunnalla olisi oma pieni hautausmaansa (vaikkapa tyhjiksi jäävillä keskustan rakennustonteilla, isoilla pihhoilla, Kaivopuistossa — joka tapauksessa siellä, missä ihmiset asuvat), ei tällaista tapahtuisi. Hautojen häpäisy on vieraantumisen ilmiö.

Jöns Carlson — Antti Karakoski